

Hatice VATANSEVER BAYRAKTAR¹

M. Cihangir DOĐAN²

**ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE OLAN İLETİŞİMLERİ İLE
TÜRKÇE DERSİ KONUŞMA BECERİLERİ ARASINDAKİ
İLİŐKİNİN İNCELENMESİ³**

Özet

Bu çalışmada çocukların ebeveynleri ile olan iletişimleri ile Türkçe dersi konuşma becerileri arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma İstanbul ili Bakırköy, Bahçelievler ve Bağcılar ilçelerinde öğrenim gören toplam 469 beşinci sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırımcı tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan “Anne ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” , “Baba ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” ve “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin konuşma becerileri ile anneleri ile iletişimleri arasında çok zayıf ve pozitif yönlü anlamsız ilişki olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin konuşma becerileri ile babaları ile iletişimleri arasında çok zayıf ve negatif yönlü anlamsız ilişki olduğu bulunmuştur. Konuşma becerilerinden alınan puanlara göre kızlar lehine anlamlı sonuç bulunmuştur. Öğrencilerinin anneleriyle ve babalarıyla arasındaki iletişimin genel ortalaması göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anne ve çocuk iletişimi, baba ve çocuk iletişimi, konuşma becerisi

¹Yrd. Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği ABD., hatice.bayraktar@izu.edu.tr

² Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği ABD.,

³Bu çalışma Ankara Üniversitesi tarafından düzenlenen I. Uluslararası Eğitim Sosyolojisi Sempozyumu’nda sunulan sözlü bildirinin geliştirilmiş halidir.

INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDREN'S TURKISH LESSON SPEAKING SKILLS WITH CHILDREN AND PARENT COMMUNICATION

Abstract

This study is researched if there is a correlation between children's communication with their mother and father and their speaking skills at Turkish lesson. The study was conducted on 469 fifth grades students who study Bakırköy, Bahçelievler and Bağcılar districts at İstanbul. As data collection tool are used "Child and Mother Communication Evaluating Scale", "Child and Father Communication Evaluating Scale" and "Speaking Skills Evaluating Scale" which are prepared and made validity and reliability by researcher. Datas analysed with SPSS programme. Results of study can be summarized as follow: There is a weak positive relationship between communication level with mother and speaking skills. There is a weak negative relationship between communication level with father and speaking skills. Girl's speaking skill marks are higher than boys. The general average of communication between students with mother and father appear to be relatively high level.

Key Words: mother and child communication, father and child communication, speaking skill

GİRİŞ

Bireylerin yaşamlarında iletişim konusunda kendilerini eğitmeleri ve etkili iletişim kurmaya çalışmaları önemli görülmektedir (Çetinkanat, 1996). İletişim, insanın bireysel ve sosyal yaşamının vazgeçilmez unsurudur. İnsan gündelik yaşamında diğer insanlarla, kurumlarla, kuruluşlarla, gruplarla veya kendisiyle iletişim kurarak yaşar. Bilgi paylaşma faaliyeti olan iletişim, kişilerin kendilerini ifade edebilme ve kendilerini dinletme gereksinimleri sonucu ortaya çıkar.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak Türkçede çok sık kullanılan iletişim terimi Latince "bölüşmek, paylaşmak" anlamına gelen communis kelimesinden gelmektedir. Bu bağlamda iletişim bilgi, düşünce, davranış gibi kavramların bireyler veya gruplar arasında bölüşülmesini sağlamak için yapılan çabalar olarak tanımlanır (Kayaalp, 2002). İletişim insanların duygu, düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını sözlü, yazılı ve sözsüz olarak hedefe iletmesidir (Tutar ve Yılmaz, 2010). Dökmen'e (2002) göre iletişim, "Konuşan ve dinleyenin güdü, algı, eğitim ve tutumlarından oluşan duygu, düşünce ya da bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkasına aktarılması süreci olup, iki ya da daha çok kişi arasında anlamların yaratılması ve paylaşılması sürecidir." İletişim, en kısa anlamıyla bir paylaşımdır (Demirel, 1998). İletişim, bireyin bir takım semboller kullanarak karşdakini etkileme süreci olarak da tanımlanır. Bu tanımlara göre, verilmek istenen mesajın anlamı taraflarca aynen paylaşılmadığı sürece iletişim gerçekleşemez (Yalçınkaya ve Güven, 2001).

Kişiler arası ilişkiler iletişime dayalı olarak gerçekleşir. Aile bireyleri arasında, iş yerinde personeller arasında, hastanede doktor-hasta arasında, okulda öğretmen-öğrenci arasında daha aklınıza gelebilecek birçok yerde bireyler birbirleriyle iletişim kurmak zorundadır.

Çağımız bir iletişim çağıdır. İletişim hem bireysel, hem de kurumsal düzeyde toplumsal yaşamın temel ve vazgeçilmez bir özelliğidir. Çocukların iyi bir gelişme gösterebilmeleri için ana-baba ile çocuklar arasında etkili bir iletişimin kurulması gerekmektedir. Etkili bir iletişim, aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerinin düşüncelerini ve duygularını anlamalarını sağlar; işbirliği, yardımlaşma ve paylaşma davranışlarına yol açar; çocukların gelişmesi için uygun bir ortamın oluşmasına neden olur. İyi bir iletişimin gerçekleştiği aile ortamında çocuklar özerk ve bağımsız bir kişilik geliştirirler; düşüncelerini ve duygularını açıklama özgürlüğü ve alışkanlığı kazanırlar. Buna karşılık etkili bir iletişimin oluşturulmadığı, iletişim engellerinin yer aldığı bir aile ortamında çocukların gelişimi engellenir. Çocuklar özgürce düşünemeyen, düşüncelerini ve duygularını açıkça dile getiremeyen bağımlı bir birey olurlar; ileride çeşitli sorunlarla ve uyum güçlükleriyle karşılaşır (Sünbül, 2005).

Çocuklarla doğru iletişim kurabilmek, ebeveynlerin en önemli becerilerinden biridir. Çocuklar duygularını, düşüncelerini veya sorunlarını anne-babalarıyla rahat bir şekilde konuşarak paylaşırlarsa kendilerine değer verildiğini ve kontrol edildiklerini hissederler. Etkili iletişim, çocuklara değer vermeyi, problemleri çözmeyi ve başkalarıyla iyi geçinmeyi öğretmek için temel bir kuraldır. Etkili bir iletişim kabiliyetine sahip olmayan anne-babalar, çocuklarıyla ya bitmez tükenmez bir çatışmaya girecekler; ya da sadece oturup “en iyisinin olması için beklemeyi” yeğleyeceklerdir.

Çocuklarla iletişimin açık ve etkili olması için anne-babalar, tam ve samimi bir ilgiyle onları dinlemeyi istediklerini hissettirmelidirler. Eğer çocuklar anne-babayla konuşma girişimlerinin nutuk çekme şekline veya eleştiri yağmuruna dönüşeceğinden korkuyorlarsa, hiç iletişim kurmaya kalkışmazlar. Anne-babalar genellikle çocuklarını dinlediklerini düşünürler, oysa çocuk konuşurken sürekli ikaz, hatırlatma, önerilerde bulunma, fikir yürütme gibi müdahalelerle çocuğu aslında dinlemezler. Sorunu olan veya kendinden bir şey anlatmaya çalışan bir kimseye uyarı, ikaz, yargılama gibi müdahaleler, konuşan kişinin susmasına veya kendini duyulmamış hissederek küsmesine, içine kapanmasına neden olur (Sünbül, 2005).

Çocuğun ilk eğitim aldığı yer ailedir. Bu nedenle çocuk için ilk eğitici ve öğretmen annedir. Daha sonra baba, kardeşler ve diğer aile üyeleri gelir. Çocuğun eğitime tabi tutulduğu yerin aile olmasının yanında, ilk etkileşime başladığı yer de aile ortamıdır. Bu nedenle çocuğun dış ilişkileri ve dış dünyanın kurallarını kavraması açısından aile ortamı önem taşır (Doğan, 2003: 32).

Gordon (1993; Akt. Çelenk, 2003)’a göre, anne babanın çocuk üzerindeki etki alanı çok geniştir. Bir bakıma, anne babalar 0-6 yaş döneminde hem çocuklarına tüm gereksinimlerinin yerine getirilmesinde en yakın olan kişiler, hem de ilk öğretmenleridirler. İnsan kişiliğinin gelişimsel temellerinin 0-6 yaş döneminde atıldığı göz önüne alındığında, eğitsel kimliğin belirlenmesinde anne-baba rolünün önemi daha da iyi anlaşılmış olur. Çocuğun aile içinde edindiği statü, kazandığı değer ve geliştirdiği kimlik; onun giderek toplum içerisinde kazanacağı kimliğin, statünün ve değerinin belirleyicisi olmaktadır.

Ailede sağlıklı iletişimin varlığı, aile üyelerinin birbirlerini anlamalarını sağlar ve aralarında kuvvetli bir bağ oluşturur. Ayrıca çocuklara doğru iletişimi öğretir. Aile içi sağlıklı iletişimin varlığı, ailenin diğer kişilerle ilişkilerini de olumlu yönde etkiler. Bireycilik, bencillik, paylaşamama, öfke, yargılama, kötümserlik, yalnızlık duygusu azalır. Böyle bir ailede karşıdakini anlamaya çalışma, birlikte karar verme, hatalara karşı tolerans ve sevgi hâkimdir. Sağlıklı iletişimin var olduğu ailelerde tek bir otoriter güç olmaz. Bu güç uygun yer ve zamanda

üyelerce paylaşılır. Sağlıklı iletişim kurabilen ailelerde kriz ve stres ile baş etmek kolaylaşır (Tezel, 2004).

Sağlıklı ailede, her çocuğun kendine özgü bir kişiliği olduğu bilinir ve kabul edilir. Çocuklar belli bir kalıba sokulmak için zorlanmazlar. Her bireyin farklı uğraşları ve ilişkileri vardır. Kuşaklar arasında düşünce farklılığına saygı duyulur. Çocuklar başkalarıyla karşılaştırılmazlar ve karşılaştırmanın doğru olmadığını öğrenirler. Bireyler arasında, özellikle anne-baba ile çocuklar arasında sağlıklı bir iletişim ve diyalog vardır. Çocukların her türlü duygu ve düşüncelerini açıklamalarına izin verilir. Aileyi ilgilendiren her konuda çocuklara bilgi verilir. Sağlıklı ailelerde herkesin hem mekansal, hem de psiko-sosyal yönden bir yeri vardır. Sağlıklı ailede koşulsuz bir sevgi vardır (Dönmezer, 2009: 20-22).

Sağlıklı ailelerde etkili iletişim, öncelikle kullanılan dil ile başlar. Sözlü iletişimde dil önemli bir araçtır. Sağlıklı bir iletişim, iyi bir dil kullanmaktan geçer. Dili kullanma biçiminiz sizin konuşma becerinizi gösterir. Konuşma tarzınız, ses tonunuz, konuşma esnasında özenle seçmeniz gereken sözcükleriniz, bunun yanı sıra bakışlarınız, beden diliniz, karşınızdakini anlamaya çalışmanız iletişiminizi kuvvetlendirir.

En önemli iletişim yollarından biri de konuşmadır. İletişimin sağlıklı kurulabilmesi her bireyin konuşma becerisinin gelişmesine bağlıdır. Konuşma kazanılabilen ve geliştirilebilen bir beceridir. Konuşma yaşamın belirli bir bölümünde başlayıp biten bir etkinlik değil; yaşamın her anına ve alanına yayılan bir etkinliktir. İnsan bütün yaşamı boyunca duygularını, düşüncelerini, hayallerini vs. en çok konuşma yolu ile ifade eder.

Konuşma becerisi doğuştan varolmakla beraber; doğru ve etkili konuşma becerisi ancak eğitimle verilebilir. İyi ve etkili konuşma becerisinin kazandırılıp geliştirilmesi toplum halinde yaşama açısından da oldukça önemlidir (Özbay, 2005: 5). Bireylerin birlikteliğinin gücü ancak farklı yapıların, düşüncelerin uyum içerisinde bir arada bulunabilmesiyle mümkündür. Uyum içerisinde birlikte yaşayabilmek de ancak konuşma becerisini geliştiren, sağlıklı iletişim kurabilen bireylerin yetiştirilmesiyle mümkündür. Toplumu oluşturan bireyler kendilerini ne kadar doğru ve etkili ifade ederse kurulan iletişim o kadar güçlü olacaktır. Bu açıdan bakıldığında konuşma becerisi dikkatle üzerinde durulması, eğitimin her aşamasında geliştirilmesi gereken bir beceridir.

Eğitimin önemli hedeflerinden biri öğrencilere konuşma becerilerini kazandırmaktır. Türkçe eğitiminde yazma, dinleme ve okumanın dışında kazandırılacak diğer temel beceri konuşma becerisidir.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, İstanbul ilindeki 5. sınıf öğrencilerinin ebeveyni ile olan iletişimleri ile Türkçe dersi konuşma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca beşinci sınıf öğrencilerinin anneleri ve babaları ile olan iletişimlerinin ne düzeyde olduğu; Türkçe dersi konuşma becerilerinin ne düzeyde olduğu; Türkçe dersi konuşma becerilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına cevap aranacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, betimsel araştırma modellerinden tarama modelinde yapılmıştır. Bu model, “geçmişte veya hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan

araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan kişi, olay, olgu, durum veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya, betimlenmeye çalışılır” (Karasar, 2006: 77).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Avrupa Yakası’nda bulunan ilköğretim kurumlarında öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlemek için oranlı küme örnekleme kullanılmıştır. Oranlı küme örnekleme yapmak için, evren, araştırma bulguları açısından önemli farklılıklar gösterebileceği düşünülen okulların buldukları çevrenin sosyo-kültürel düzey değişkenine göre (üst-orta-alt olmak üzere) alt evrenlere ayrılmıştır. Örnekleme okullar alt evrenlere uygun şekilde araştırmacının kolay ulaşabileceği bölgelerden seçilmiştir. Seçimler yapılırken ilçe millî eğitim müdürlerine ve okul müdürlerine danışılmıştır. Üst sosyo kültürel düzeyi temsil eden Bakırköy ilçesi, orta sosyo kültürel düzeyi temsil eden Bahçelievler ilçesi ve alt sosyo-kültürel çevreyi temsil eden Bağcılar ilçesinden ikişer tane resmi ilköğretim okulu ve her okuldan da yansız olarak ikişer sınıf seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini bu resmî ilköğretim okullarında öğrenim gören 469 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 254’ü kız, 215’i erkektir.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin annesiyle ve babasıyla arasındaki iletişim düzeyini belirlemek için “Anne ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” ve “Baba ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerle ilgili maddelerin hazırlanmasında ilk olarak iletişim konusu ile ilgili literatürde ulaşılabilen kitap ve makaleler incelenerek hareket edilmiştir. Geliştirilmek istenen ölçekle ilgili olduğu düşünülen bir madde havuzu oluşturulmuştur. İletişim becerilerini değerlendirme ölçeği için oluşturulan maddelerin analizi kapsam geçerliliği açısından 8 uzmanın görüşüne sunulmuştur. İç tutarlık analizi yapılmıştır. “Anne ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği”nin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha katsayısı) $\alpha=,926$ olarak tespit edilmiştir. Geçerlilik güvenilirlik çalışması için faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan güvenilirlik ve geçerlik analizleri sonucunda “Anne ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” 27 madde ve 5 alt boyuttan (1. Boyut: “saygı”; 2. Boyut: “ifade becerisi”; 3. Boyut: “saydamlık”; 4. Boyut: “etkin dinleme” ve 5. Boyut: “değer”) oluştuğu görülmektedir. Ölçek likert tipte düzenlenmiş; “5- Hepsi, 4-Çoğu, 3-Bazısı, 2- Birkaçı, 1-Hiçbiri ” şeklinde puanlandırılmıştır (Vatansever Bayraktar, 2012).

“Baba ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” nin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha katsayısının) $\alpha=,938$ olarak tespit edilmiştir. Geçerlilik güvenilirlik çalışması için faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan güvenilirlik ve geçerlik analizleri sonucunda “Baba ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği” 31 madde ve 5 alt boyuttan (1. Boyut: “ifade becerisi” ; 2. Boyut: “değer”; 3. Boyut: “saydamlık”; 4. Boyut: “saygı” ve 5. Boyut: “etkin dinleme”) oluştuğu görülmektedir. Ölçek likert tipte düzenlenmiş; “5- Hepsi, 4-Çoğu, 3-Bazısı, 2- Birkaçı, 1-Hiçbiri ” şeklinde puanlandırılmıştır (Vatansever Bayraktar, 2012). Öğrenciler anneleri ve babaları ile olan iletişimlerini ayrı ayrı değerlendirmişlerdir.

Öğrencilerin konuşma becerileri düzeyini ölçmek için “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” nin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha katsayısı) $\alpha=,988$ olarak tespit edilmiştir. Geçerlilik güvenilirlik çalışması için faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan güvenilirlik ve geçerlik analizleri sonucunda “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” nin 33 maddeden ve 2 alt boyuttan

(1. Boyut: Kendini Sözlü Olarak İfade Etme, 2.Boyut: Konuşma Kurallarını Uygulama) olduğu görülmektedir. Bu ölçeği öğretmen her bir öğrencisi için doldurmuştur. Ölçeğin cevaplandırılmasında öğrencilerin konuşma becerilerini değerlendirmeye yönelik maddeler sınıf öğretmenleri tarafından gösterilme derecesine göre “Çok İyi” için 5, “İyi” için 4, “Orta” için 3, “Kısmen Yeterli” için 2 ve “Yetersiz” için 1 puan verilmiştir (Vatansever Bayraktar, 2012). Araştırmanın uygulandığı toplam 12 sınıfın sınıf öğretmenleri de öğrencilerin konuşma becerilerini değerlendirmişlerdir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin uygun analiz yöntemini belirlemek için önce One Sample Kolmogorov Smirnov Testi ile verilerin normalliği incelenmiştir. Bu testin sonucu verilerin dağılımının normal olmadığını göstermektedir ($P < .05$). Bu durumda parametrik olmayan verilerin analizinde kullanılan Spearman’s Rank Order Korelasyonu ve Mann Whitney U testleri uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden öğrencilerin konuşma becerileri ile anneleri ile iletişimleri arasındaki ilişki Spearman’s Rank Order korelasyonu ile, öğrencilerin konuşma becerileri ile babaları ile iletişimleri arasındaki ilişki Spearman’s Rank Order korelasyonu ile, öğrencilerin konuşma becerilerinin cinsiyete göre farklılaşma durumu Mann Withney U testi ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1: Öğrencilerin Annesi ile Olan İletişim Düzeylerine Yönelik Genel Ortalamalar

Anne-Çocuk İletişimi	Maddeler	N	X	Ss
Saygı	6	469	4.69	0.69
İfade Becerisi	7	469	4.63	0.75
Saydımlık	5	469	4.66	0.71
Etkin Dinleme	5	469	2.41	1.67
Değer	4	469	4.73	0.72
Genel Toplam	27	469	4.25	0.90

Tablo 1’e göre ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin anneleriyle arasındaki iletişimin genel ortalaması $X=4.25$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. “Saygı” boyutunun ortalaması $X=4.69$; “İfade Becerisi” boyutunun ortalaması $X=4.63$; “Saydımlık” boyutunun ortalaması $X=4.66$ ve “Değer” boyutunun da $X=4.73$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. “Etkin Dinleme” boyutunun ise $X= 2.41$ ile göreceli olarak düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin Babaları ile Olan İletişim Düzeylerine Yönelik Genel Ortalamalar

Baba-Çocuk İletişimi	Maddeler	N	X	Ss
İfade Becerisi	8	469	4.58	0.82
Değer	8	469	4.67	0.74
Saydamlık	6	469	4.61	0.78
Saygı	5	469	4.57	0.85
Etkin Dinleme	4	469	2.38	1.67
Genel Toplam	31	469	4.32	0.97

Tablo 2'e göre ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin babalarıyla arasındaki iletişimin genel ortalaması $X=4.32$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. "İfade Becerisi" boyutunun ortalaması $X=4.58$; "Değer" boyutunun ortalaması $X= 4.67$; "Saydamlık" boyutunun ortalaması $X=4.61$ ve "Saygı" boyutunun ortalaması $X=4.57$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. "Etkin Dinleme" boyutunun ise $X=2.38$ ile göreceli olarak düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğrencilerin Konuşma Becerileri Düzeylerine Yönelik Genel Ortalamalar

Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği	Maddeler	N	X	Ss
Kendini Sözlü Olarak İfade Etme	21	469	3.80	1.08
Konuşma Kurallarını Uygulama	12	469	3.82	1.07
Genel Toplam	33	469	3.81	1.08

Tablo 3'e göre öğrencilerin "Kendini Sözlü Olarak İfade Etme" ve "Konuşma Kurallarını Uygulama" alt boyutlarından oluşan "Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği"nden aldıkları puanların genel ortalaması $X=3.81$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. "Kendini Sözlü Olarak İfade Etme" boyutunun ortalaması $X=3.80$ ve "Konuşma Kurallarını Uygulama" boyutunun da $X=3.82$ ile göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Konuşma Becerilerinin Farklılaşma Durumunu Gösteren Mann- Whitney U Testi Sonucu

Konuşma Becerileri	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kendini Sözlü Olarak İfade Etme	Erkek	215	212,41	45669,00	22 450	,001
	Kız	254	254,12	64546,00		

Konuşma Kurallarını Uygulama	Erkek	215	216,73	46598,00	23 380	,007
	Kız	254	250,46	63617,00		
Toplam Puan	Erkek	215	213,84	45975,50	22755,500	,002
	Kız	254	252,91	64239,50		

Tablo 4’te araştırmaya katılan 215 erkek ve 254 kız öğrencinin “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nin “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” ve “Konuşma Kurallarını Uygulama” alt boyutları ve ölçekten alınan toplam puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre kız ve erkek öğrencilerin “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nin “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=22450$; $p<. 01$). Aynı şekilde “Konuşma Kurallarını Uygulama” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında da anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=23 380$; $p<. 01$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kızların hem “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” hem de “Konuşma Kurallarını Uygulama” alt boyutundan aldıkları puanların, erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=22755,500$; $p<. 01$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kızların konuşma becerileri toplam puanlarının erkeklerin konuşma becerileri toplam puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Kızların konuşma becerilerinin erkeklerin konuşma becerilerinden daha iyi oldukları söylenebilir.

Tablo 5: Öğrencilerin Konuşma Becerileri ile Anneleri ile İletişimleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman’s Rank Order Korelasyonu Sonucu

Spearman's rho		Konuşma becerileri toplam puanı	Anneleri ile iletişimleri toplam puanı
Konuşma becerileri toplam puanı	Correlation Coefficient	1,000	,049
	Sig. (2-tailed)	,	,294
	N	469	469
Anneleri ile iletişimleri toplam puanı	Correlation Coefficient	,049	1,000
	Sig. (2-tailed)	,294	,
	N	469	469

Tablo 5’te öğrencilerin konuşma becerileri ile anneleri ile iletişimleri arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman’s Rank Order Korelasyonu sonucuna göre rho değeri 0,049 ve katsayının işareti pozitifdir. Bu sonuca göre, öğrencilerin konuşma becerileri ile anneleri ile iletişimleri arasında çok zayıf ve pozitif yönlü anlamsız ilişki olduğu görülmektedir. Korelasyon katsayısı 0,00-0,25 aralığında ise çok zayıf ilişki vardır (Kalaycı, 2008).

Tablo 6: Öğrencilerin Konuşma Becerileri ile Babaları ile İletişimleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Spearman’s Rank Order Korelasyonu Sonucu

Spearman's rho		Konuşma becerileri toplam puanı	Babaları ile iletişimleri toplam puanı
Konuşma becerileri toplam puanı	Correlation Coefficient	1,000	-,012
	Sig. (2-tailed)	,	,798
	N	469	469
Babaları ile iletişimleri toplam puanı	Correlation Coefficient	-,012	1,000
	Sig. (2-tailed)	,798	,
	N	469	469

Tablo 6’da öğrencilerin konuşma becerileri ile babaları ile iletişimleri arasındaki ilişkiyi gösteren Spearman’s Rank Order Korelasyonu sonucuna göre rho değeri -0,012 ve katsayının işareti negatiftir. Bu sonuca göre, öğrencilerin konuşma becerileri ile babaları ile iletişimleri arasında çok zayıf ve negatif yönlü anlamsız ilişki olduğu görülmektedir. Korelasyon katsayısı 0,00-0,25 aralığında ise çok zayıf ilişki vardır (Kalaycı, 2008).

Sonuç ve Tartışma

İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin anne ve babası ile olan iletişimleri ile Türkçe dersi konuşma becerileri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yürütülen bu çalışmada, toplanan verilerin analizi ile elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğrencilerin “Anne ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları puanların genel ortalamalarına göre anneleriyle arasındaki iletişimlerinin göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin “Saygı”, “İfade Becerisi”, “Saydamlık” ve “Değer” alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamasına göre göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. “Etkin Dinleme” boyutundan aldıkları puanlara göre göreceli olarak düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin “Baba ile Çocuk Arasındaki İletişimi Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları puanların genel ortalamalarına göre babalarıyla arasındaki iletişimlerinin göreceli olarak yüksek

düzeyde olduğu görülmüştür. “İfade Becerisi”, “Değer”, “Saydamlık” ve “Saygı” alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamasına göre göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. “Etkin Dinleme” boyutundan aldıkları puanlara göre göreceli olarak düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları puanların genel ortalamalarına göre konuşma becerilerinin göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nin “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme” ve “Konuşma Kurallarını Uygulama” alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına göre göreceli olarak yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularından farklı olarak, Dülger (2011) tarafından hazırlanan “Konuşma Becerisinin İlköğretim Öğrencilerine Öğretimi Üzerine Bir İnceleme” adlı araştırma sonucuna göre ilköğretim 6-8.sınıf öğrencilerinin İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. sınıf) Öğretim Programı’nda belirtilen konuşma becerisi kazanımlarını uygulayabilme becerilerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Arhan (2007) tarafından yapılan çalışmada, Türkçe öğretmenlerinin %47,5’i 6. sınıfa yeni başlayan öğrencilerin konuşma eğitiminde başarı durumlarını sınırlı görmektedir, %40,6’sı ise başarı durumlarını yetersiz görmektedir. Öğretmenlerin ders saatlerinin yoğunluğu, sınıfların kalabalık olması, yardımcı araçların yeterince kullanılmaması, Türkçe ders saatlerinin yetersizliği konuşma eğitimini zorlaştırmaktadır. Öğretmenlerin %82,4’ü şu an uygulanan ders saatini Türkçe dersi ve konuşma için yetersiz görmektedirler. Ayrıca Türkçe öğretmenlerinin %86,5’i Türkçe Programı’nı konuşma eğitimi için yetersiz görmektedirler.

Arslan (2010) tarafından yapılan çalışmada araştırmaya katılan öğretmenler, konuşma eğitimi için önerilen etkinliklerin sonucunda, öğrencilerin programda belirtilen kazanımları tam olarak edinemediğini düşünmektedirler. Öğretmenler, kazanımların ve amaçların açık ve net anlaşıldığını fakat uygulamada sorun olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca sınıf mevcutlarının kalabalık olması, konuşma etkinliklerinin yapılmasını zorlaştırmakta, dolayısıyla konuşma eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca buna bağlı olarak ders süresinin de yetmemesi sorunu ortaya çıkmakta ve öğretmenler sağlıklı bir şekilde konuşma eğitimi verememektedir.

Topçuoğlu Ünal ve Dedegeç (2012) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde görülen konuşma problemlerinin Türkçe derslerine giren öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Türkçe öğretmenlerinin konuşma becerisi etkinliklerinde; yöresel ağız kullanma, arkadaşlarından utanma, heyecan, kelime dağarcığı eksikliği, vurgu ve beden dilinden yeterince yararlanılamaması sorunlarıyla karşılaştıkları ve bu sorunlardan arkadaşlarından utanma, heyecan ve yöresel ağız kullanımı sorununu çözmeye zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu sorunların öğrencilerin okul hayatını olumsuz yönde etkilediği de tespit edilmiştir.

Yaman ve Karaaslan (2012) tarafından yapılan araştırma sonunda beyin fırtınası tekniğinin konuşma eğitiminde kullanımının, öğrencilerin konuşma becerilerinin gelişimine olumlu etkisinin olduğu görülmüştür. Beyin fırtınası tekniğiyle işlenen derslerde öğrencilerin konuşma becerilerinin bilişsel ve duyuşsal anlamda geliştirilebildiği belirlenmiştir.

Kuru (2013) tarafından yapılan çalışmada, akıcı konuşma problemi yaşayan öğrencilerin, konuşma becerilerinin, araştırmacı tarafından belirlenen etkinlikler ile geliştirilmesi amaçlanmıştır. Belirlenen 10 öğrenci ile 60 saatlik akıcı konuşma becerisini

geliştirici etkinlik dizisinden oluşan bir program uygulanmıştır. 60 saatlik etkinlik dizisi sonrasında öğrencilerin, dakikada kurdukları cümle sayılarında, kelime sayılarında ve hece sayılarında artış olduğu; dakikada kullandıkları gereksiz kelime sayılarında, devrik cümle sayılarında, yarım bıraktıkları cümle sayılarında, harflerini atladıkları cümle sayılarında ve yarım bıraktıkları kelime sayılarında azalmalar olduğu tespit edilmiştir.

Kızların “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nden aldıkları toplam puanlar, erkeklerin konuşma becerileri toplam puanlarından daha yüksektir. Kızların “Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçeği”nin hem “Kendini Sözlü Olarak İfade Etme”, hem de “Konuşma Kurallarını Uygulama” alt boyutundan aldıkları puanlar, erkeklerin puanlarından daha yüksektir. Kızların konuşma becerilerinin erkeklerin konuşma becerilerinden daha iyi oldukları söylenebilir. Bu durum kızların güzel konuşmaya daha çok önem verdiklerini akla getirir.

Bu durum kızların erkeklere göre boş zamanlarında okumaya karşı daha çok ilgi duymalarına dolayısıyla çok okudukça daha fazla kelime ile tanışıp bunu konuşmasına taşınmasına ve akıcı bir üslup kazanarak kızların konuşmasının erkeklerden daha iyi olmasına bağlanabilir. Aynı zamanda kızlar erkeklere göre daha erken yaşlarda konuşmaya başlamakta, sesleri düzgün telaffuz etme bakımından daha üstün durumda bulunmaktadır. Ayrıca kızlar daha hızlı algılayabilirler (Terman ve Tyler, 1954; Akt. Güler ve d. 2005). Bazı araştırmalar ilk dil gelişiminde, konuşma miktarı, konuşmada kullanılan kelime çeşidi, cümlenin gramer yönünden doğruluğu gibi konularda kızların erkeklerden ileride olduğunu göstermiştir (Demirel,2003). Gerek kızların erken yaşlarda konuşmaya başlıyor olması, gerek okumaya karşı ilgi duymaları ve erkeklere göre daha çok vakit ayırmaları, daha hızlı algılamaları kızların konuşma becerilerinin erkeklerin konuşma becerilerinden daha iyi olmalarına sebep olmuş olabilir.

Araştırma sonucuna göre kızların konuşma becerileri erkeklere göre daha iyidir. Demirel (2003), bazı araştırmalarda ilk dil gelişiminde, konuşma miktarı, konuşmada kullanılan kelime çeşidi, cümlenin gramer yönünden doğruluğu gibi konularda kızların erkeklerden ileride olduğunu belirtmiştir. Sargın (2006) tarafından yapılan araştırmada ise cinsiyete göre, konuşma süresinin ortalamasına bakıldığında, erkeklerle (1,26 dakika) kızlar (1,30 dakika) arasındaki farkın yüksek olmadığı; cinsiyete göre, üretilen kelime sayılarının ortalamasına bakıldığında, erkeklerle (179 kelime) kızlar (188 kelime) arasındaki farkın yüksek olmadığı görülmüştür.

Bölükbaş (2010) tarafından yapılan araştırmada elde edilen bulgular, öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarının genelde olumlu olduğunu; Türkçe dersine yönelik tutum ortalamalarının kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını; öğrencilerin anne-babalarının eğitim düzeyleri arttıkça, başarı ve tutum ortalamalarının yükseldiğini göstermektedir.

Öğrencilerin konuşma becerileri ile anneleri ile iletişimleri arasında çok zayıf ve pozitif yönlü anlamsız ilişki olduğu görülmektedir. Öğrencilerin konuşma becerileri ile babaları ile iletişimleri arasında çok zayıf ve negatif yönlü anlamsız ilişki olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin annesi ve babası ile arasındaki iletişim düzeyi onların konuşma becerisini birebir olarak etkilediği söylenemez. Ancak öğrencilerin ebeveynleri ile olan iletişimleri konuşma becerilerini etkilese bile dolaylı yönden etkileyen bir değişken olabilir. Bu durum konuşma becerisini etkileyen başka değişkenlerin olduğunu akla getirir.

Çocukların aile içinde anne ve babası ile olan iletişimleri onların konuşma becerisini birebir etkilememektedir. Yani ailesinde hem annesi hem babası ile iletişimi çok iyi olan bir çocuğun konuşma becerisi çok iyi olabilirken, tam tersi de mümkün olmaktadır. İletişim konuşma becerisini etkileyen dolaylı bir değişken olabilir. Konuşma becerisi doğuştan varolmakla beraber; doğru ve etkili konuşma becerisi ancak eğitimle verilebilir (Özbay, 2005). “Konuşma, insanın kendisini, sağladığı birikimlerden de yararlanarak kusursuz bir söz diliyle dinleyicilere yansıtmasıdır (Ağca, 1999; s.71). Dolayısıyla kişinin konuşmasını geliştirmesi biraz da kendi elinde olan bir şeydir.

Konuşmak düşüncenin bir ürünüdür. İnsanlar düşüncelerini ortaya çıkarmak için konuşma organlarını en iyi kullanmak mecburiyetinde kalırlar. Bu organlar vasıtasıyla fikirlerini, duygularını daha düzenli ve tesirli hale getirirler (Çatıkkaş, 2001). Konuşma, insan bedeninde var olan beyin, sinir sistemi, akciğerler, ses telleri, küçük dil, büyük dil, damak, dudaklar ve dişler gibi organların dengeli bir uyum içinde işbirliğiyle gerçekleşen bir süreçtir. Bu durum konuşmanın fiziksel niteliğini belirtir. Ayrıca konuşma fiziksel, psikolojik ve toplumsal niteliği olan zihne dayalı bir etkileşim aracıdır. Konuşma aynı zamanda zekâ ile de ilgilidir. Erken konuşan çocukların zekâca üstün oldukları ileri sürülmüştür (Demirel, 2003).

Dil becerileri arasında sosyalleşme ile ilgisi en çok olan beceri “konuşma”dır. Bu yüzden “*konuşma becerisinin gelişmesi psikoloji, sosyal psikoloji, davranış bilimleri, iletişim bilimleri gibi bilimlerle doğrudan ilişkilidir*” (Ünalın, 2007:2-3). Konuşma becerisi doğuştan varolmakla beraber; doğru ve etkili konuşma becerisi ancak eğitimle verilebilir (Özbay, 2005). “Konuşma, insanın kendisini, sağladığı birikimlerden de yararlanarak kusursuz bir söz diliyle dinleyicilere yansıtmasıdır (Ağca, 1999:71). Dolayısıyla kişinin konuşmasını geliştirmesi biraz da kendi elinde olan bir şeydir. Bol kitap okuyan, kelime dağarcığını geliştirmeye çalışan ve uygulamada bunlara yer veren, güzel konuşanları dikkatle dinleyen bir kimsenin konuşma becerisi daha iyi olacaktır. Ayrıca heyecan, endişe, bilinçaltı, hazırlıksız konuşma, özgüven eksikliği vb. konuşma becerisini olumsuz etkileyecek unsurlar arasındadır. Tüm bunlardan hareketle çocuğun anne ve babası ile olan iletişimi ile konuşma becerileri arasında çok zayıf düzeyde ve anlamsız ilişki çıkmış olabilir.

Öneriler

İlköğretim birinci kademedden başlamak üzere Türkçe derslerinde öğrencilerin kendini sözlü olarak ifade etme becerilerini geliştirici çalışmalara bolca yer verilmelidir. Öğrencilerin konu dışına çıkmadan, konuyu saptırmadan ana fikri vurgulayarak, farklı düşünmeye yönlendirecek ifadeleri kullanmalarına fırsatlar verilmelidir.

İlköğretim birinci kademedden başlamak üzere Türkçe derslerinde öğrencilerin konuşma kurallarını uygulama ile ilgili faaliyetlere ve geliştirici çalışmalara bolca yer verilmelidir.

Okul idaresi ve öğretmenler etkili ve güzel konuşmacıları okullara seminerlere davet etmeli, bu kişiler de öğrencilere akıcı ve güzel konuşmaları aile örnek olmalıdırlar.

Öğrencilerin kendisinin ve akranlarının konuşmasını, konuşma içeriğini ve konuşma ortamını değerlendirmelerine fırsatlar sunulmalıdır.

Konuşma becerisini etkileyen diğer değişkenler göz önünde bulundurularak bu alanla ilgili araştırmalar yaygınlaştırılmalıdır.

Konuşma becerisi ve ailede iletişimin karşılaştırması ile ilgili yapılmış araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu konu geliştirilerek yeniden araştırma yapılması konunun aydınlatılması açısından yararlı olacaktır.

Aile içi iletişimi içeren konferanslar, seminerler ilgili kurumlar tarafından verilmelidir.

Aile katılımı olmak üzere “Örnek Bir Aile İçi İletişim”, “Anne Baba Eğitimi” vb. konulu programlar hazırlanıp ailelere tanıtılmalıdır. Aileler iletişim konusunda bilinçlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- AĞCA, H. (1999). Sözlü Anlatım, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- ARHAN, S. (2007). Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okulları İkinci Kademedeki Konuşma Eğitimi (Ankara İli Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ARSLAN, F. (2010). Türkçe Ve Sınıf Öğretmenlerinin Konuşma Eğitimi Ve Konuşma Etkinlikleri Hakkındaki Görüşleri: Kırıkkale İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- BÖLÜKBAŞ, F. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Türkçe Dersine Yönelik Tutumlarının Başarı-Cinsiyet-Ailenin Eğitim Düzeyi Bağlamında Değerlendirilmesi, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/3 Summer, s.905-918
- ÇATIKKAŞ, A. (2001). Örnekli-Açıklamalı Yazılı ve Sözlü Anlatım Kılavuzu, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- ÇELENK, S. (2003). Okul Başarısının Önkoşulu: Okul Aile Dayanışması, İlköğretim Online E-Dergi 2 (2), s.28-34
- ÇETİNKANAT, C. (1996). İnsan İlişkilerinde Etkili İletişim, Çağdaş Eğitim, 21 (223), 18-20.
- DEMİREL, Ö. (1998). Genel Öğretim Yöntemleri, Ankara: Kardeş Yayın Evi
- DEMİREL, Ö. (2003). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi, Ankara: Pegem Yayıncılık
- DOĞAN, C. (2003). Türkiye’de Öğretmenlik Mesleğinin Sorunları ve Öğretmen Adaylarının Mesleğe İlişkin Görüşleri, İstanbul: Burak Yayınevi
- DÖKMEN, Ü. (2002). İletişim Çatışmaları ve Empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- DÖNMEZER, İ. (2009). Ailede İletişim ve Etkileşim. Ankara: Hegem Yayınları
- DÜLGER, M. (2011). “Konuşma Becerisinin İlköğretim Öğrencilerine Öğretimi Üzerine Bir İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- GÜLER, A., Eren, A., ve Karabacak, K. (2005). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Detay Yayıncılık

- KALAYCI, Ş. (2008). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara: Asil Yayın Dağıtım
- KARASAR, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KAYAALP, İ. (2002), Eğitimde İletişim Dili, Bilge Yayıncılık,
- KURU, O. (2013). Akıcı Konuşma Problemi Yaşayan İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZBAY, M. (2005). Sesle İlgili Kavramlar ve Konuşma Eğitimi. Milli Eğitim Dergisi. Sayı 168.
- SARGIN, M. (2006), “İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Değerlendirilmesi- Muğla İli Örneğinde” Muğla Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- SÜNBÜL, A.,M. (2005). Öğretmenin Dünyası, Ankara: Mikro Yayıncılık, Eğitim Dizisi 3
- TEZEL, A. (2004). Aile İçi İletişim, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,
- TOPÇUOĞLU ÜNAL F., DEDEGEÇ H. (2012). Öğretmen Görüşlerine Göre Konuşma Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar, The Journal Of Academic Social Science Studies, International Journal Of Social Science, Volume 5 Issue 7, P. 735-750, December
- TUTAR, H., ve YILMAZ, K., M., (2010). Genel İletişim, Kavramlar ve Modeller, Ankara: Seçkin Yayıncılık,
- ÜNALAN, Ş. (2007). Sözlü Anlatım. Ankara: Nobel Yayınevi.
- VATANSEVER BAYRAKTAR, H. (2012). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmeni Ve Ebeveyni İle Olan İletişimleri İle Türkçe Dersi Konuşma Becerileri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- YALÇINKAYA, M., GÜVEN, A. (2001). “Öğretmen Adaylarının İletişim ve Problem Çözme Becerilerine İlişkin Görüşleri”, Ege Eğitim Dergisi, 13–22, İzmir.
- YAMAN, H. ve KARAASLAN, F. (2012). Konuşma Becerisinin Geliştirilmesinde Beyin Fırtınası Tekniğinin Etkisi: Bir Eylem Araştırması, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 545-563, ANKARA-TURKEY